

L'obra gramatical d'Antoni M. Badia i Margarit

Se m'ha encarregat que parli de l'obra gramatical del doctor Badia i per fer-ho em cal primer especificar què haig d'entendre per l'obra gramatical a la vista de l'espai temàtic que ocupen ja els meus col·legues.

Si parteixo, doncs, que ja d'altres col·legues s'ocupen específicament de diacronia, i doncs de gramàtica històrica, i de fonètica i fonologia, jo dedueixo que haig de restringir-me al que és pròpiament gramàtica sincrònica en termes de morfologia i sintaxi.

D'entrada puc dir que, pel que conec, el doctor Badia no es considerava gramàtic, els seus àmbits d'especialitat pròpiament dits eren la gramàtica de la llengua i la gramàtica històrica. No endebades es va formar en l'escola ortodoxa de la romanística europea. Però tot i així va dedicar moltes hores a matèries altres que les diacròniques: a la dialectologia, a l'onomàstica i a la sociolingüística. I també a la gramàtica. Explica en alguna de les seves obres biogràfiques que les dues gramàtiques que va escriure les va fer per iniciativa d'altri, perquè les hi van demanar i no va poder dir que no.

Però tot i així, Badia va escriure dues gramàtiques, totes dues d'autor, una *Gramàtica catalana* en dos volums, escrita en castellà, que va ser publicada a Madrid per l'editorial Gredos en la col·lecció «Biblioteca Románica Hispánica» l'any 1962, i una altra escrita en català que va publicar a l'editorial Enciclopèdia Catalana l'any 1994.

La gramàtica de 1962 la hi va demanar Dámaso Alonso, que aleshores dirigia la col·lecció. De fet li va demanar una gramàtica històrica del català, just quan feia una setmana que havia signat un contracte amb l'editorial Noguer de Barcelona per fer una gramàtica històrica. Com a compensació (la gramàtica històrica de la Gredos la va fer F. de Borja Moll) va haver d'acceptar de fer una gramàtica de la llengua catalana amb l'objectiu «d'oferir als estudiosos una eina que els introduís

en l'estudi de la llengua catalana a partir de la castellana». Al cap dels anys Badia se'n sentia orgullós: «Pel que sembla ha prestat un bon servei a molts catalano-parlants i estrangers».

La segona gramàtica que va escriure, *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, la hi va demanar Joan Carreras, aleshores cap d'Enciclopèdia Catalana, perquè considerava que a les obres de referència en llengua catalana hi faltava una gramàtica. Es va publicar l'any 1994. Badia hi va esmerçar cinc anys, més, ens diu, del que en principi havia imaginat. La gramàtica de 1994 és una obra que va suposar un canvi en el panorama gramatical clàssic de la llengua.

Amb aquesta són dues les gramàtiques de la llengua catalana que hauré escrit. Bé que mai, en el context de la meua formació professional ni en la planificació del treball sobre llengua, jo no havia posat mai en els meus càlculs de redactar una gramàtica, resulta que he fet aquesta feina per partida doble.

Les dues gramàtiques són molt diferents: la de 1962, de caràcter descriptiu i contrastiu, se centra en la parla culta barcelonina. Reconeix que segueix Fabra. Insisteix repetidament que es basa en les dues gramàtiques de Fabra, la de 1912 i la de 1918, i per a la sintaxi, en la gramàtica de Gili Gaya. I se sent una mica insegur per no haver trobat camins nous:

Il aurait fallu trouver des chemins nouveaux notamment sur le terrain de ce qu'on appelle aujourd'hui la description morphosyntaxique.

Això ho diu a la seva ponència de morfosintaxi que apareix al volum *La linguistique catalane* arran del Col·loqui Internacional organitzat pel Centre de Philologie et de Littératures Romanes de la Universitat d'Estrasburg que es va fer l'any 1968 i es va publicar a París el 1973.

És en aquest mateix congrés, en la seva intervenció sobre morfosintaxi, que presenta una anàlisi de la morfologia flexiva nominal i verbal, exposició que fou molt contestada per Roca Pons perquè la lingüística d'aquell moment, almenys als Estats Units, analitzava les formes subjacents per explicar determinats canvis que Badia encara explicava des de la superfície, com per exemple la formació del femení o del plural de noms i adjectius.

M'agradaria destacar en la gramàtica de 1962 els capítols dedicats a la morfologia derivativa, inspirats també en la gramàtica de Fabra de 1912, en la pòstuma de 1956 i en el manual de Marvà de 1932, on Badia descriu els processos de formació de mots en català d'una forma tan sistemàtica que ha estat font d'inspiració de força treballs fins als anys vuitanta.

La gramàtica de 1994 representa un canvi qualitatiu important en relació amb la de 1962. D'entrada tracta el català en la seva totalitat, i no se centra en el barce-

loní com havia fet en la de 1962; en segon lloc, no se centra només en la varietat culta sinó que hi presenta la varietat més habitual (el que ell anomena «la llengua corrent») i, finalment, associa els usos a diversos registres.

Tot i que continua sentint-se deutor dels ensenyaments de Fabra, aquesta nova gramàtica la concep a partir de tres constatacions:

- 1) els canvis que havien fet les metodologies gramaticals i els estudis de gramàtica des dels anys seixanta;
- 2) l'evolució de la llengua en tot aquest període, i
- 3) la importància que ha adquirit l'oralitat com a conseqüència del desenvolupament dels mitjans audiovisuals en català.

És (si se'm permet dir-ho) la gramàtica que hauria pogut fer Pompeu Fabra avui, en trobar-se rodejat [*sic*] de condicionaments teòrics i sociolingüístics ben diferents dels que ell mateix hagué de tenir en compte en escriure les gramàtiques de 1912 i 1918.

Aquesta gramàtica, ens diu, «aspira a ser una eina per a totes les persones que, d'una manera o altra, participen en la marxa de la llengua cap a l'avenir, o que s'acosten a participar-hi».

Badia, sentint-se, com ja hem dit, hereu de la tradició de Fabra, complementada per Sanchis Guarner i Moll, introdueix una nova manera d'entendre els fets lingüístics: la consideració de la llengua en la seva variació dialectal i funcional. Fou la primera gramàtica que ho va incloure.

Tot i la importància del seu treball, no se sent prou segur en gramàtica, i fa comentaris constants que ho mostren:

Cap afany de ruptura no m'ha mogut a l'hora de concebre-la i redactar-la. Tothom hi reconeixerà l'empremta inconfusible de Fabra. [...] Aquest llibre doncs és una nova versió de la gramàtica tradicional de la llengua.

Nogensmenys també l'he volgut fer de tal manera que perdés quelcom del seu aire inveterat, en inculcar-li l'influx refrescant de les reflexions de lingüistes i gramàtics.

Un dels seus objectius és recollir les formes que es fan servir al carrer. Ho justifica així:

La voluntat de descriure sobretot la llengua habitual s'explica per diverses raons: 1) perquè és aquesta llengua la que forneix més ocurrences lingüístiques, 2) perquè la seva coneixença entre els que potser no la dominen però s'hi esforcen és el trampolí més apropiat per arribar a la llengua dels registres més elevats, i 3) perquè la seva adquisició per part dels qui s'hi acosten des de fora serà més fàcil i, per tant, la transició que s'anuncia i augura es farà més curta.

La seva actitud sempre prudent sobre el model de la llengua a seguir el fa pensar en com es rebrà socialment l'obertura que proposa aquesta gramàtica: «no propugna, com a universals, cotes maximalistes d'observança que tothom sap inassolibles. No les desterra, però les reserva a un registre (el més digne, el més carregat d'història, el més identificador de la llengua)».

Tem fins i tot que hi pugui haver una reacció davant de l'acceptació de determinades formes col·loquials: «potser he obert una mica la mà en qüestió de normativa».

El doctor Badia, com sempre valent a l'hora d'assumir les conseqüències dels seus actes, es declara autor de la gramàtica i explicita que l'ha escrita sota la seva única responsabilitat individual, perquè no vol que ningú es pensi ni que es tracta d'una obra de l'Institut, ni tampoc que ell vol lligar-la a l'Institut per donar-li projecció.

I acabo. A través d'aquesta aportació gramatical, tant pel que representa la novetat de la primera gramàtica (novetat en el panorama dels anys seixanta) com per les innovacions que introdueix la segona gramàtica de 1994, i encara que es tracti només de dues gramàtiques, Badia hauria de considerar-se un autor molt important en gramàtica catalana i hauria hagut de tenir un reconeixement per part dels qui se'n diuen especialistes que no va tenir.

La gramàtica de Badia hauria pogut emplenar el buit causat per la falta d'una gramàtica catalana institucional fins a la publicació de la nova gramàtica de l'IEC, com en lexicografia va representar el diccionari d'Enciclopèdia Catalana fins que no va aparèixer el DIEC, o com té avui el DIEC fins que l'Institut d'Estudis Catalans no disposi d'un diccionari normatiu de nova planta.

Mai no és tard per reconèixer-li els mèrits. Badia es va posar en el terreny gramatical per generositat, perquè va entendre que feia un servei a la llengua.

M. TERESA CABRÉ
Secció Filològica